

Styrets beretning for 2017

Virksomheten

Drammen kommunale Pensjonskasses (DKP) forretningsidé er å være det beste alternativet for administrasjon og forvaltning av pensjonsordningen for de ansatte i Drammen kommune og foretak nært tilknyttet kommunens virksomhet.

DKP har som formål å yte pensjoner til medlemmene og deres etterlatte. Målet er å sikre finansieringen av pensjonsutbetalingene på en slik måte at arbeidsgivers tilskudd til pensjonsordningen på lang sikt blir lavest mulig. Dette søkes oppnådd gjennom god kapitalforvaltning og effektiv drift. I tillegg legger styret vekt på god service til medlemmene, - særlig gjennom Informasjon generelt og ved Individuelle henvendelser.

DKP ble etablert i 1911, og er nå inne i sitt 107ende driftsår. Offentlig tjenstepensjon er igjen i endring, og styret har kontinuerlig fokus på arbeidet med å videreutvikle kapitalforvaltningen, effektivisere våre arbeidsprosesser, og styrke vår service.

Pensjonskassen driver sin virksomhet i lokaler i Bragermes Torg 4, Drammen.

Årsresultat

DKP oppnådde i 2017 et solid resultat, til tross for fortsatt lave markedsrenter. Den verdjusterte avkastningen på investeringsporteføljen ble 7,9 prosent og bokført avkastning 3,5 prosent, noe som ga rom for både å tilføre overskuddsmidler til kundenes premiefond og å styrke DKPs soliditet. Pensjonskassens totalresultat utgjør 54,2 millioner kroner, mot 48,3 millioner kroner i 2016. Pensjonskassens soliditet er sterk, og solvensdekningen var på 304 prosent.

Styret mener at årsregnskapet gir et korrekt bilde av DKPs eiendeler og gjeld. Pensjonskassen har en god økonomisk og finansiell stilling som gir et godt grunnlag for fortsatt drift.

Forsikringsvirksomheten

Forsikringsvirksomheten er kjernevirksomheten til DKP. En hovedmålsetning for DKP er å levere rett pensjon til rett tid, og med god service.

Medlemskap

DKP er pensjonsordningen for Drammen kommunes arbeidstakere. Andre foretak som har nær tilknytning til kommunen kan også ha pensjonsordning i DKP. Dette omfatter blant annet stiftelser og foretak kommunen har eller har hatt eierandel i.

Ved utgangen av 2017 hadde følgende foretak forsikringsavtale med DKP:

1. Drammen kommune
  - o Drammen Drift KF
  - o Drammen Eiendom KF
  - o Drammen Parkering KF
  - o Drammen Kjøkken KF
  - o Drammensbadet KF
2. Drammen Fjernvarme AS
3. Drammen Kino AS
4. Giltrevannverket IKS
5. Drammensregionens Brannvesen IKS
6. Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS
7. Legevakta i Drammensregionen IKS
8. Vestviken 110 IKS
9. Drammensregionens Interkommunale Havnevesen
10. Drammen Kirkelige Fellesråd
11. Drammen kommunale Pensjonskasse

Etter Hovedtariffavtalen innen KS-området skal alle som arbeider i kommunen og kommunale virksomheter med pensjonsordning i DKP meldes inn i pensjonskassen uansett stillingsstørrelse.

Unntatt fra medlemskap er ansatte som arbeider på pensjonistvilkår og ansatte som ved tiltredelsen hadde mindre enn 3 år igjen til oppnådd aldersgrense for stillingen. Offentlig godkjente lærere og sykepleiere, som er innlemmet i henholdsvis Statens Pensjonskasse og KLP, er heller ikke omfattet av ordningen.

Pensjonsytelser

DKPs pensjonsytelser følger av Hovedtariffavtalen innen KS - området.

Ved full opptjeningsstid på 30 år vil utbetalingene av alderspensjon utgjøre garantert (for årskullene født før 1959) 66 prosent av sluttlønn opptil 12 G inkludert folketrygdens ytelser. For medlemmer født i 1959 eller senere vil alderspensjon kunne bli lavere enn 66 prosent som følge av at levealdersjustering også gjelder innenfor den offentlige pensjonsordningen.

I tillegg til alderspensjon omfatter pensjonsytelsene uførepensjon, ektefellepensjon og barnepensjon. Ny uføretrygd, med virkning fra 01.01.15, er implementert i pensjonskassen gjennom tilpasning i DKPs forsikringsvilkår, samt ved nødvendige forsikringstekniske tilpasninger.

Ordningen gir også mulighet til å tegne fortsettelsesforsikring til fratrådte medlemmer.

Ved fratreden uten rett til straks begynnende pensjon, gir 3 års medlemsstid eller mer en oppsatt rett til fremtidig pensjon.

Alderspensjon/ AFP reguleres årlig i samsvar med lønnsvekst, fratrullet 0,75 prosentpoeng. Uførepensjon, etterlattepensjon og oppsatte pensjonsrettigheter reguleres med lønnsvekst.

Pensjonene fra DKP, med unntak av uførepensjon/ midlertidig uførepensjon, samordnes med andre offentlige pensjons- og trygdeytelser i henhold til samordningsloven med tilhørende forskrifter. Uførepensjon/ midlertidig uførepensjon er en nettoordning og samordnes således ikke med andre ytelser.

DKP er deltaker i Overføringsavtalen sammen med Statens Pensjonskasse og de øvrige pensjonsordningene i offentlig sektor. Avtalen sikrer at arbeidstakere, som har vært medlem av flere offentlige pensjonsordninger, får pensjon fra siste ordning som om de hele tiden hadde vært medlem av én og samme ordning. Overføringsavtalens Sikringsordning skal sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos en arbeidsgiver som opphører. Administrasjon av Overføringsavtalen og Sikringsordningen finansieres av arbeidsgiver ved egen avgift.

Pensjonsutbetalingene til egne pensjonister (ekskl. AFP 62 - 64 år) økte fra 147,0 millioner kroner i 2016 til 158,7 millioner kroner i 2017, en økning på 8 prosent.

Avtalefestet pensjon AFP 62-64 år er en tariffavtalt arbeidsgiverpensjon som beregnes og utbetales av pensjonskassen, men som i sin helhet finansieres av arbeidsgiver.

Utviklingen i pensjonsbestanden

	2017	2016	Endring
Aktive medlemmer (inkl. AFP 6264)	5 358	4 883	+ 475
Oppsatte rettigheter	9 210	9 074	+ 136
Pensjonister	3 445	3 259	+ 186
Alderspensjonister	2 178	2 032	+ 146
Uførepensjonister	711	688	+ 23
Enke(manns)pensjonister	334	337	- 3
Barnepensjonister (inkl. barnetillegg)	222	202	+ 20
Sum medlemmer	18 013	17 216	+ 797

Premieforhold

Premiesatsen for 2017 var 13,9 prosent, inkludert arbeidstakers andel på 2 prosent.

Kostnaden knyttet til lønns- og G-regulering (hhv. 3,3 prosent og 1,14 prosent) for 2017 utgjorde 82,3 millioner kroner.

Totale innbetalinger til premiefondet var 257 millioner kroner. Premieinntekter som er ført over resultatet utgjorde 279 millioner kroner.

Pensjonsforpliktelser og avsetning til premiereserve

Årets pliktige avsetning til ordnær premiereserve bestemmes av veksten i pensjonsrettighetene som medlemmene har opparbeidet seg (forpliktelser for DKP). Pensjonsforpliktelsene blir påvirket av en rekke forhold. Antall medlemmer i de ulike kategoriene og gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag/ lønnsnivå er viktigst, men også sammensetningen av medlemsbestanden (alders-, kjønns- og yrkesfordeling, og uførerisiko) innvirker i sterk grad.

Premiereserven til dekning av pensjonskassens forpliktelser utgjør 3 639 millioner kroner. Etter at det er foretatt en ekstraordinær innbetaling til premiereserven på 20 millioner kroner i 2017, er beregnet gjennomsnittlig grunnlagsrente på 2,56 prosent.

Med virkning fra 01.01.14 har DKP, i likhet med alle norske livsforsikringsselskaper og pensjonskasser, innarbeidet nye forutsetninger om levealder - tariffen K2013. DKP er fullfinansiert i tråd med denne.

Kapitalforvaltning

Pensjonskassen forvaltet ved utgangen av året 5,0 milliarder kroner.

Formålet med kapitalforvaltningen er å sørge for at pensjonskassens eiendeler investeres slik at det oppnås best mulig avkastning innenfor forsvarlige risikorammer og det til enhver tid gjeldende regelverk. Kapitalforvaltningen har som mål at pensjonskassen har en forsvarlig egenkapital, bufferkapital og likviditet til å sikre avtalte pensjoner til enhver tid, samt å gi en avkastning som reduserer behovet for innbetalinger fra arbeidsgiverne.

Styret har utarbeidet retningslinjer og strategi for kapitalforvaltningen, som blir revidert minst én gang i året. Denne fastsetter hovedsakelig strategi for plassering av pensjonskassens finansielle midler, risikorammer og krav til løpende oppfølging. Retningslinjene og strategien innebærer at kapitalen plasseres ut fra et langsiktig perspektiv og som sikrer at pensjonskassen oppnår en god avkastning med en risiko som er tilpasset styrets risikovilje og pensjonskassens risikobærende evne.

Styret har valgt en forvaltningsstrategi med forholdsvis moderat risiko. Med risiko menes i denne sammenheng sannsynligheten for tap i våre aktivas verdi i forhold til tilgjengelig bufferkapital. For å sikre en høyest mulig avkastning i forhold til det valgte risikonivå, har pensjonskassen bygget opp en forvaltningsportefølje som består av obligasjoner, aksjer, eiendom, utlån mot pant i fast eiendom og bankinnskudd.

Pensjonskassen har implementert interne retningslinjer for å håndtere finansiell risiko.

De ulike aktiva er i varierende grad utsatt for finansiell risiko. Aksjerisiko, eiendomsrisiko, kredittisiko, renterisiko, valutarisiko og likviditetsrisiko er hovedformene for finansiell risiko disse plasseringene er utsatt for.

Aktivafordeling

Pensjonskassens midler deles inn i selskaps- og kollektivportefølje, som forvaltes samlet.

DRAMMEN KOMMUNALE PENSJONSKASSE

Aktivafordeling pr. 31.12.	Markedsverdier % 2017	Markedsverdier % 2016
Elendom/elendomsfond	9,6	9,8
Norske aksjer og andeler	6,2	6,0
Globale aksjer og andeler	18,9	17,9
Norske anleggsobligasjoner	1,7	3,2
Norske obligasjoner	37,7	37,6
Utenlandske obligasjoner	25,0	23,9
Bankinnskudd	0,6	1,2
Utlån til medlemmer *)	0,3	0,4
Sum	100,0	100,0

*) DKP har avvirket tilbudet om pantelån til pensjonskassens medlemmer pr. 01.01.18, og eksisterende pantelånsportefølje «lukkes» med sikte på utfasing. Bakgrunnen for styrets beslutning er at pensjonskassenes interesseorganisasjon, Pensjonskasseforeningen, har fremforhandlet en avtale som innebærer tilbud om lån og skadeforsikring på gunstige betingelser til pensjonskassenes medlemmer.

All kapitalforvaltning er satt ut til eksterne forvaltere etter mandater som er godkjent av styret.

Alle investeringer i aksjer og utenlandske obligasjoner måles mot brede og anerkjente indekser. Norske obligasjoner måles mot statsobligasjonsindekser i mangel av andre relevante indekser.

Avkastning

Verdijustert avkastning	7,9 %
Bokført avkastning	3,5 %

Aktivafordeling pr. 31.12.	Avkastning % 2017	Avkastning % 2016
Elendom/elendomsfond	13,1	19,7
Norske aksjer og andeler	12,5	19,8
Globale aksjer og andeler	23,0	6,7
Norske anleggsobligasjoner	6,4	2,2
Norske obligasjoner	2,8	3,1
Utenlandske obligasjoner	2,2	2,9
Bankinnskudd	0,8	1,0
Utlån til medlemmer *)	2,6	2,7
Sum	7,9	6,2

Risikostyring og soliditet

Kontroll og styring av risiko er en forutsetning for god verdiskapning og trygghet for pensjonsmidlene. Å identifisere, vurdere og styre risikoene knyttet til både forsikrings- og kapitalforvaltningen, er derfor en svært viktig del av DKPs virksomhet.

Det stilles strenge formelle krav til hvordan kapitalen kan investeres, og hvordan pensjonskassen utøver sin forvaltning. Pensjonskassens finansielle risiko styres blant annet gjennom oppfølging og rapportering av etablerte overordnede mål knyttet til bufferkapitalutnyttelse i stresstest I, i tillegg til solvensmarginkrav.

DKPs soliditetskapskapital var meget god ved utgangen av året. Soliditetskapskapitalen består av egenkapital, risikoutjevningfond, tilleggsavsetninger, kursreserver på hold til forfall portefølje og kursreserver på finansielle omløpsmidler. Drammen kommune tilførte 10 millioner kroner til innskutt egenkapital i 2017. Pensjonskassens opptjente egenkapital ble tilført 48,9 millioner kroner, inkludert 18,5 millioner kroner i fond for urealiserte gevinster. Solvensmargindekningen var på 304 prosent pr. 31.12.17.

Finanstilsynet følger opp pensjonskassene hvert halvår ved stresstest. Den skal vise tapspotensialet i 99,5 av årene opp mot tilgjengelig kapital for å dekke disse tapene. I henhold til stresstesten for fjerde kvartal 2017 var DKPs tilgjengelige kapital 1148,9 millioner kroner, mens samlet tapspotensiale var 814,9 millioner kroner. Dette

tilsvarer en bufferkapitalutnyttelse på 71 prosent, som anses å være særdeles god, også sett opp mot DKPs overordnede målsetting for stresstest i om maksimalt utnyttelse på 125 prosent.

Styret har fastsatt risikomål- og rammer for å bidra til å sikre at risikoene knyttet til både forsikrings- og kapitalforvaltningen holdes innenfor en akseptabel balanse mellom utvikling, avkastning og risiko. Styret har i tillegg etablert rammer for sin målsatte risiko innenfor risikotypene markedsrisiko, forsikringsrisiko, motpartsrisiko og operasjonell risiko. Markedsrisikoen er den dominerende faktor i DKP, og er knyttet til at selskapets og kundenes midler er plassert i finansielle instrumenter og eiendom. DKP blir dermed eksponert mot markedsrisiko som følge av endring i rentemarkedet, aksjemarkedet, eiendomsmarkedet og endring av kredittmarginer.

Likviditetsrisikoen vurderes som lav. Med unntak av investeringer i eiendomsfond og obligasjoner som er ment holdt til forfall, er pensjonskassens eiendeler plassert i verdipapirer som i normale markeder raskt kan omgjøres til kontanter.

Risikorapportering

Styrets utarbeidede mål og retningslinjer for kapitalforvaltningen forutsetter at midlene skal forvaltes etter kriteriene sikkerhet, risikospredning, likviditet og avkastning. Kapitalforvaltningen skal særlig ivareta sikkerheten over tid, som følge av pensjonskassens langsiktige forpliktelser. Det er gitt rammer for hvilke typer verdipapirer det kan investeres i. Det er også gitt bestemmelser for hvor mye som kan plasseres i de enkelte aktivaklassene og i en enkelt institusjon eller foretak.

Styret får kvartalsvis rapportering om avkastningen av kapitalen og oversikt over vesentlige endringer i porteføljene. Avkastningen som oppnås blir løpende målt i forhold til relevante referanseindekser. Soliditetsanalyser utarbeides kvartalsvis.

Styret har etablert avtale med Mercer AS om kvartalsvis leveranse av uavhengig overvåking og rapportering av kapitalforvaltningen i pensjonskassen.

Organisasjon, administrasjon og drift

Konsesjon og selskapsvedtekter

DKP har konsesjon til å drive virksomhet som pensjonskasse i henhold til finansforetaksloven § 2-16.

Selskapsvedtekter for DKP ble vedtatt av styret 17.02.10, og godkjent av Finanstilsynet 17.03.10. Vedtektene er sist endret 19.12.16. Finanstilsynet godkjente endringer 29.12.16.

Forsikringsavtale og -vilkår

Forholdet mellom DKP og forsikringstakeme (Drammen kommune og øvrige foretak) er basert på forsikringsavtaler som regulerer ytelser og vilkår. Forsikringsvilkårene regulerer pensjonsrettigheter og finansiering av pensjonsforpliktelsene.

Forsikringsvilkårene ble sist endret fra 01.10.17.

Administrasjon og drift

Pensjonskassen er en egen juridisk enhet med eget styre. Styret er pensjonskassens øverste organ.

Styret består av:

Knut Magne Ore (leder)
Margrethe Smith (nestleder)
Trond Jullin
Arne H. Kristoffersen
John Ole Olsen

oppnevnt av bystyret
oppnevnt av bystyret
oppnevnt av bystyret
oppnevnt av arbeidstakerorganisasjonene
oppnevnt av arbeidstakerorganisasjonene

Styret har avholdt 7 møter, samt 1 styreseminar.

Pensjonskassens revisor, Ernst & Young AS, og ansvarshavende aktuar, Aktuarfirmaet Lillevold & Partners AS, har deltatt samtidig i 2 møter.

Ved utløpet av 2017 hadde pensjonskassen 5 fast ansatte medarbeidere. Som følge av kjøp/salg av tjenester fra/til Buskerud fylkeskommunale pensjonskasse utgjorde bruk av personalressurser 4,2 årsverk.

Fordelingen mellom kjønn i styret er 1 kvinne og 4 menn. I administrasjonen var fordelingen mellom kvinner og menn henholdsvis 4 og 1.

Pensjonskassen har fast samarbeid med profesjonelle rådgivere innenfor aktuarielle og finansielle tjenester.

DKP har etablert et samarbeid med Buskerud fylkeskommunale pensjonskasse (BFPK), som innebærer at daglig leder for DKP er daglig leder for begge pensjonskasser. Kassene er samlokalisert. Intensjonen er å skape et større og bredere fagmiljø og oppnå en mer kostnadseffektiv drift. Dette endrer ikke DKPs status som selvstendig juridisk enhet.

Samarbeidet med BFPK bidrar til å redusere administrasjonskostnadene.

Det har ikke inntruffet noen yrkesskader ved kontoret. Sykefraværet var 10,6 prosent, hvilket har sin bakgrunn i en person på langtidssykemelding. Styret anser at arbeidsmiljøet er godt.

DKPs virksomhet er ikke av en slik karakter at den forurensar det ytre miljø.

Samfunnsansvar

DKPs samfunnsansvar er i første rekke å levere offentlig tjenestepensjon på en kostnadseffektiv måte.

I forvaltningen av DKPs midler har styret valgt som et minimum å følge de krav som til enhver tid er pålagt Statens pensjonsfond utland (SPU), herunder også FN Global Compact. Styret har løpende fokus på klimavennlige og bærekraftige investeringer. Pensjonskassen har en regelmessig vurdering og oppfølging av DKPs kapitalforvalteres kriterier på dette området, og disse følger utviklingen i de generelle normene til klima over tid.

Styret har vedtatt etiske retningslinjer som skal gjelde for DKPs ansatte, styremedlemmer og andre som handler på vegne av pensjonskassen. De etiske retningslinjene for DKP stiller krav om å opptre i samsvar med allmenne etiske normer og gjeldende lovverk. Formålet med DKPs etiske retningslinjer og regler er å øke tilgjengeligheten til, og derved også bevisstheten om, de etiske normer og regler som ligger til grunn for pensjonskassens virksomhet.

DKP er en pensjonsleverandør som forvalter offentlig tjenestepensjon. Det er et samfunnsansvar at våre medlemmer har trygghet i fremtidige pensjonsutbetalinger.

Fremtidsutsikter

Pensjonskassens viktigste oppgave er å sikre grunnlaget for fremtidige pensjonsutbetalinger, innen de lovpålagte rammene for driften. For styret betyr det å sikre best mulig avkastning innenfor forsvarlige risikorammer.

Pensjonskassens solide resultat i 2017 og sterke soliditet ved inngangen til 2018 danner gode forutsetninger for den videre drift.

Et fortsatt lavt rentenivå er imidlertid en utfordring i forhold til å oppnå tilstrekkelige avkastningsresultater og oppfylle rentegarantien for pensjonskassen med stor andel av finansporteføljen i rentebærende instrumenter. En gunstig utvikling i andre markeder, som aksjer og eiendom, vil derfor ha stor betydning for buffersituasjonen fremover.

En god soliditet er en forutsetning for å kunne ta en begrenset investeringsrisiko, og samtidig ha risikobærende evne til å tåle svingninger i finansresultatene. For å sikre finansiell handlefrihet, har DKP styrket ytterligere blant annet kursreguleringsfondet og tilleggsavsetningene. Dermed står pensjonskassen bedre rustet til å tåle markedssvingninger, og er godt posisjonert til å opprettholde investeringer i aktivaklasser som ventes å gi avkastning over den garanterte renten på sikt.

Det er videre utfordringer knyttet til nødvendigheten av å bygge egenkapitalen i takt med den forventede veksten i pensjonsmidlene. For å ivareta en forutsigbarhet hos pensjonskassen og Drammen kommune som sponsor, utarbeides det årlig analyser over utviklingen av egenkapitalbehovet i et fire års perspektiv. Drammen bystyre har på grunnlag av dette vedtatt et egenkapitalinnskudd i DKP på 10 millioner kroner i 2018, og har gjennom

behandlingen av kommunens økonomiplan, lagt til grunn en årlig egenkapitaltilførsel på 10 millioner kroner i perioden 2019 – 2021.

Det er usikkerhet knyttet til Innføring av nytt kapitalkrav for pensjonskasser. Finanstilsynet har i brev til Finansdepartementet foreslått at nye og høyere kapitalkrav for pensjonskasser, basert på reglene som nå gjelder for livsforsikringselskaper, innføres fra 2018. Bakgrunnen for forslaget er det lave rentenivået som gir avkastningsutsikter som tilsier at soliditetsregelverket for pensjonskassene må styrkes og gjøres mer risikosensitivt for å sikre fremtidige pensjonsutbetalinger. Forslaget har vært ute på høring i 2016, og pensjonskassene avventer hva det endelige utfallet blir. Det er rimelig å anta at nytt kapitalkrav, uansett utfall, vil være langt mer krevende enn gjeldende regelverk.

Etter forhandlinger som ble sluttført 03.03.18, har Arbeids- og sosialdepartementet og partene i arbeidslivet inngått avtale om ny pensjonsløsning for ansatte i offentlig sektor. Avtalen omfatter ny alderspensjonsordning, ny AFP-ordning og overgangsregler. Den nye ordningen innføres fra 2020 og gjelder for dem som er født i 1963 eller senere.

Drammen kommune har sammen med Svelvik og Nedre Elker vedtatt å danne en ny felles kommune fra 2020. Det vil fra kommunenes side i første kvartal 2018 bli igangsatt et utredningsarbeid for å belyse hvilken pensjonsordning som vil være økonomisk gunstig, og utgjøre lavest mulig risiko for Nye Drammen på etableringstidspunktet og på lang sikt. DKPs rolle i denne prosessen vil være å presentere relevante og balanserte data som kan bidra til å gi beslutningstakerne et best mulig vurderingsgrunnlag.

Stortinget har vedtatt at Buskerud fylkeskommune skal bli en del av Viken fylkeskommune fra 2020. I den forbindelse vil pensjonsordningen bli vurdert. Utfallet av en slik vurdering vil kunne få betydning for det fremtidige samarbeidet mellom DKP og Buskerud fylkeskommunale pensjonskasse.

Styret vil i sitt arbeid fremover fortsatt ha stor oppmerksomhet på god service og informasjon til medlemmene, Drammen kommune og øvrige tilknyttede foretak. Styrets mål er at virksomheten skal være konkurransedyktig i forhold til andre leverandører av offentlig tjenestepensjon, både når det gjelder kostnader og service.

Styret og administrasjonen vil fokusere på at egen organisasjon og leverandører fortsetter arbeidet med å videreutvikle og drive pensjonskassen til beste for medlemmene og foretakene som har forsikringsavtale med DKP.

Takk

Styret vil få takke administrasjonen, Drammen kommune og samarbeidspartnere for et godt samarbeid og en utmerket innsats i året som er gått.

Drammen, 19. mars 2018

Styret for Drammen kommunale Pensjonskasse

Knut M. Ore
Styreleder

Margrethe Smith
Nestleder

Trond Jull

Arne H. Kristoffersen

John Ole Olsen

Wenche Øverås
Direktør

Resultatregnskap

TEKNISK REGNSKAP

Premieinntekter	NOTER	2017	2016
Forfalte premier, brutto	2,12	279 338 531	281 395 964
- Avgitte gjenforsikringspremier		-200 000	-200 000
Sum premieinntekter for egen regning		279 138 531	281 195 964
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen			
Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	3	49 262 377	59 156 642
Netto driftsinntekt fra eiendom	13	14 470 718	13 418 759
Verdiendringer på investeringer	23	210 486 151	160 281 027
Realisert gevinst og tap på investeringer	22	54 946 202	5 994 396
Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen		329 165 448	238 850 824
Andre forsikringsrelaterte inntekter	5	274 694	715 984
Pensjoner mv.			
Utbetalte pensjoner mv.	4	-140 332 835	-132 780 760
Sum pensjoner mv.		-140 332 835	-132 780 760
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser			
Endring i premiereserve mv.	27,28	-191 001 100	-174 253 167
Endring i tilleggsavsetninger	14	-15 000 000	-27 692 863
Endring i kursreguleringsfond	20,28	-192 244 974	-120 751 319
Endring i premiefond	12,28	-3 134 691	-3 366 820
Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelsene - kontraktsfastsatte forpliktelser		-401 380 765	-326 064 269
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser			
Overskudd på avkastningsresultat	14	-27 228 555	
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	14	-5 744 266	-17 138 599
Forsikringsrelaterte driftkostnader			
Forvaltningskostnader	8	-2 806 514	-3 117 133
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	6,7	-9 183 324	-8 430 530
Sum forsikringsrelaterte driftkostnader		-11 989 838	-11 547 663
Andre forsikringsrelaterte kostnader		0	0
Resultat av teknisk regnskap	14	21 902 412	33 231 481

IKKE TEKNISK REGNSKAP

		2017	2016
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen			
Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	3	4 749 904	5 658 516
Netto driftsinntekt fra eiendom	13	1 395 274	1 283 548
Verdiendringer på investeringer	23	20 295 185	15 331 377
Realisert gevinst og tap på investeringer	22	5 297 942	573 383
Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen		31 738 305	22 846 822
Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen			
Forvaltningskostnader	8	-460 924	-465 880
Andre kostnader	9	-604 370	-654 996
Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen		-1 065 294	-1 120 876
Resultat av ikke-teknisk regnskap	14	30 673 011	21 725 946
Resultat før skattekostnader	14	52 575 426	54 957 427
Skattekostnader	10	1 424 703	-7 557 349
Resultat før andre resultatkomponenter		54 000 127	47 400 078
Andre resultatkomponenter			
Aktuarielle gev. og tap på ytelsesbaserte pensjonsord. - ytelser til ansatte	11	318 344	1 214 085
Skatt på andre resultatkomponenter	10	-79 586	-303 521
TOTALRESULTAT	14	54 238 885	48 310 642

EIENDELER

EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN

		2017	2016
Investeringer			
Bygninger og andre faste eiendommer			
Investeringseiendommer	13	25 410 933	22 954 382
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost			
Investeringer som holdes til forfall	16	7 189 079	11 247 403
Utlån og fordringer	24	1 300 174	1 633 599
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi			
Aksjer og andeler	18,21	127 366 194	108 393 780
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	17,21	276 173 006	238 236 204
Utlån og fordringer	19	3 278 131	4 946 046
Finansielle derivater	17,21	359 547	345 565
Sum investeringer		441 077 064	387 756 979
Fordringer			
Fordringer knyttet til premieinntekter		48 185	8 248 661
Andre fordringer		1 978 791	69 951
Sum fordringer		2 026 976	8 318 612
Andre eiendeler			
Kasse, bank		3 801 295	3 749 030
Sum andre eiendeler		3 801 295	3 749 030
Forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter			
Forskuddsbetalte kostnader		808 457	818 378
Sum forskuddsbetalte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter		808 457	818 378
SUM EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN		447 713 794	400 443 001

EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJEN

Investeringer i kollektivporteføljen			
Bygninger og andre faste eiendommer			
Investeringseiendommer	13	264 589 067	247 045 618
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost			
Investeringer som holdes til forfall	16	74 855 643	121 049 725
Utlån og fordringer	24	13 537 947	17 581 549
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi			
Aksjer og andeler	18,21	1 326 189 077	1 166 583 699
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	17,21	2 875 626 874	2 564 007 569
Utlån og fordringer	19	34 133 244	53 231 620
Finansielle derivater	17,21	3 743 748	3 719 134
Sum investeringer i kollektivporteføljen		4 592 675 398	4 173 218 912
SUM EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJEN		4 592 675 398	4 173 218 912
SUM EIENDELER		5 040 389 193	4 573 661 914

Drammen kommunale Pensjonskasse

EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE

		2017	2016
Innskutt egenkapital			
Innskudd kjernekapital		110 700 000	100 700 000
Sum innskutt egenkapital		110 700 000	100 700 000
Opptjent egenkapital			
Risikoutjevningfond		55 322 895	47 994 800
Annen opptjent egenkapital		270 765 826	223 855 040
Sum opptjent egenkapital		326 088 721	271 849 840
Ansvarlig lånekapital mv.			
Evigvarende ansvarlig lånekapital	25	35 500 000	35 500 000
Sum ansvarlig lånekapital mv.		35 500 000	35 500 000
Forsikringsforpliktelser - kontraktfastsatte forpliktelser			
Premiereserve mv.	27,28	3 638 918 949	3 428 058 074
Tilleggsavsetninger	28	156 286 254	141 343 222
Kursreguleringsfond	20,28	591 390 107	399 145 123
Premiefond	12,28	150 757 188	156 677 694
Sum forsikringsforpliktelser - kontraktfastsatte forpliktelser		4 537 352 498	4 125 224 113
Avsetninger for forpliktelser			
Pensjonsforpliktelser	11	2 486 171	2 723 496
Forpliktelser ved periodeskatt	10	200 000	283 476
Forpliktelser ved utsatt skatt	10	21 010 101	21 730 515
Sum avsetninger for forpliktelser		23 696 272	24 737 487
Forpliktelser			
Andre forpliktelser		6 587 699	14 981 416
Sum forpliktelser		6 587 699	14 981 416
Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter			
Påløpte kostnader		463 995	669 058
Sum påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter		463 995	669 058
SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE		5 040 389 185	4 573 661 914

Drammen, 19.mars 2018

Styret for Drammen kommunale Pensjonskasse

Knut M. Ore
Styreleder

Margrethe Smith
Nestleder

Trond Julin

Arne H. Kristoffersen

John Ole Olsen

Wenche Øverås
Direktør

Oppstilling av endring i egenkapital

(1000 kr)	Selskaps- kapital	Risikoutjev- ningsfond	Annen opptjent egenkapital	Fond for urealiserte gevinster	Sum egenkapital
Egenkapital 31. desember 2015	90 700	30 162	169 971	23 405	314 238
Innskutt kjernekapital	10 000				10 000
Resultat før andre resultatkomponenter		17 832	16 407	13 161	47 400
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte			1 214		1 214
Skatt på andre resultatkomponenter			(304)		(304)
Egenkapital 31. desember 2016	100 700	47 995	187 269	36 566	372 549
Innskutt kjernekapital	10 000				10 000
Resultat før andre resultatkomponenter		7 328	28 135	18 537	54 000
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte			318		318
Skatt på andre resultatkomponenter			(80)		(80)
Egenkapital 31. desember 2016	110 700	55 324	215 663	55 103	436 788

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

	2017	2016
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter		
(1000 kr)		
Innbetalte premier	265 314	255 699
Utbetalte pensjoner	-158 712	-146 553
Innbetalte refusjoner iht overføringsavtalen	18 379	14 182
Utbetallinger til leverandører, ansatte mv	-19 176	-8 474
Utbetaling av inntekts- og formuesskatter	-283	-238
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	105 522	114 616
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
Netto innbetaling fra bygninger og fast eiendom	15 866	-5 047
Netto inn/utbetaling utlån og finansielle investeringer	-211 691	-283 938
Innbetaling av renter og utbytte	54 287	67 926
Utbetaling av renter og forvaltningshonorar	-3 872	-4 220
Netto kontantstrøm fra finansielle eiendeler	-145 410	-225 279
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter		
Innbetaling av kjernekapitalinnskudd	10 000	10 000
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	10 000	10 000
Netto endring i kasse, bank	-29 888	-100 663
Beholdning kasse, bank pr. 01.01.	61 927	162 590
Beholdning av bankinnskudd, kontanter og lignende pr. 31.12. *)	32 039	61 927

*) Beholdning pr. 31. desember er presentert i balansen på linje "Kasse, bank" med 3801, "Utlån og fordringer" under finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi for selskapsporteføljen med 2401 og tilsvarende for kundeporteføljen med 25837

Noter til regnskapet 2017

Note 1 Regnskapsprinsipper

Regnskapet for 2017 er avlagt i henhold til Lov om årsregnskap (regnskapsloven) og Forskrift for årsregnskap av 20. desember 2011 om regnskap for pensjonsforetak.

Vesentlige regnskapsprinsipper

Investeringselendom

Investeringselendom består av eiendom (tomt, bygning eller begge deler) som benyttes for å opptjene leieinntekter, for verdistigning på kapital eller begge deler. Investeringselendommer regnskapsføres til virkelig verdi. Virkelig verdi tilsvarer antatte markedsverdier, uten fradrag for transaksjonsutgifter ved et eventuelt salg. Endringer i virkelig verdi resultatføres i den perioden det oppstår.

Det skal foretas en årlig vurdering av hvorvidt de bokførte verdier er høyere eller lavere enn virkelig verdi (markedsverdi) som forventes å ikke være av forbigående art. Vurdering av virkelig verdi baseres på en takst foretatt av en uavhengig takstmann/foretak, som er kvalifisert og har ustrakt erfaring med området og type eiendom som verdsettes. Verdsettelsen er basert på en neddiskontering av summen av netto årlige leieinntekter med et avkastningskrav som reflekterer risiko i netto kontantstrømmer.

Finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter innenfor virkeområdet til IAS 39 klassifiseres i følgende kategorier: Virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, holde til forfall, utlån og fordringer, tilgjengelig for salg og andre forpliktelser.

Finansielle instrumenter til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet

Finansielle instrumenter som i første rekke holdes med formål om å selge eller kjøpe tilbake på kort sikt, finansielle instrumenter som inngår i en portefølje av identifiserte instrumenter som er styrt sammen og hvor det beviselig er spor av kortsiktig gevinstrealisering, eller derivater som ikke er utpekt som sikringsinstrumenter, er klassifisert som holdt for handelsformål. Disse instrumentene inngår i kategorien finansielle instrumenter regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet, sammen med finansielle instrumenter som kvalifiserer for, og er utpekt som, instrumenter regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer mot resultatet.

Investeringer holdt til forfall

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer og bestemt innløsningsdato, hvor pensjonskassen har intensjon om og evne til å holde investeringen til forfall, er klassifisert som investeringer holdt til forfall. Unntaket er de instrumentene som virksomheten utpeker som til virkelig verdi med verdiendringer mot resultatet eller tilgjengelig for salg, eller som møter kriteriene for å inngå i kategorien utlån og fordringer.

Utlån og fordringer

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer, som ikke er notert i et aktivt marked, er klassifisert som utlån og fordringer. Unntaket er de instrumenter som pensjonskassen har utpekt som til virkelig verdi med verdiendringer mot resultatet eller som tilgjengelig for salg.

Andre forpliktelser

Finansielle forpliktelser som ikke faller inn i kategorien holdt for handelsformål og som ikke er utpekt som til virkelig verdi med verdiendringer mot resultatet er klassifisert som andre forpliktelser.

Prinsipper for regnskapsføring

Investeringer holdt til forfall, lån og fordringer og andre forpliktelser regnskapsføres til amortisert kost.

Gevinst eller tap som følge av endringer i virkelig verdi på finansielle investeringer klassifisert som tilgjengelig for salg blir regnskapsført som andre resultatkomponenter inntil investeringen avhendes. Ved avhendelse blir akkumulert gevinst eller tap på det finansielle instrumentet som tidligere er regnskapsført mot egenkapitalen reversert, og gevinst eller tap blir resultatført.

Endringer i virkelig verdi på finansielle instrumenter klassifisert som holdt for handelsformål, eller som er utpekt som til virkelig verdi med verdiendringer mot resultatet, resultatføres og presenteres under netto inntekter fra investeringer.

Finansielle derivater som ikke er regnskapsført som sikringsinstrumenter vurderes til virkelig verdi. Endringer i virkelig verdi resultatføres løpende.

Nedskrivning av finansielle eiendeler

Finansielle eiendeler vurdert til amortisert kost nedskrives når det ut fra objektive bevis er sannsynlig at instrumentets kontantstrømmer er blitt påvirket i negativ retning av en eller flere begivenheter som har inntrådt etter førstegangs regnskapsføring av instrumentet. Nedskrivningsbeløpet resultatføres. Dersom årsaken til nedskrivningen i en senere periode bortfaller, og bortfallet kan knyttes objektivt til en hendelse som skjer etter at verdifallet er innregnet, reverseres den tidligere nedskrivningen. Reverseringen skal ikke resultere i at den balanseførte verdien av den finansielle eiendelen overstiger beløpet for det som amortisert kost ville ha vært dersom verdifallet ikke var blitt innregnet på tidspunktet da nedskrivningen blir reversert. Reversering av tidligere nedskrivning presenteres som inntekt.

Finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg nedskrives når det er objektive indikasjoner på at eiendelen har falt i verdi.

Valuta

Poster i valuta omregnes til norske kroner med balansedagens valutakurs. Valutaterminer er regnskapsført til virkelig verdi (se over).

Forsikringsmessige avsetninger

Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Denne beregnes av pensjonskassens aktuar. Pensjonskassen er forsikringsteknisk fullfinansiert. Dette innebærer at premiereserven gir full dekning for verdien av de påløpte pensjonsforpliktelser.

DKP anvender en dynamisk dødelighetstariff, K2013, og er fullfinansiert i tråd med denne.

Administrasjonsreserven skal i prinsippet gi dekning for fremtidige administrasjonskostnader, som vil påløpe dersom pensjonskassen blir avvirket og ikke lenger kan finansiere administrasjonskostnadene gjennom kundenes løpende premiebetaling. Det er ikke adgang til å redusere den balanseførte administrasjonsreserven på annen måte enn ved å dekke årets administrasjonskostnader knyttet til løpende pensjonsutbetalinger.

Erstatningsavsetningen skal dekke pensjonskassens forventede erstatningsutbetalinger for forsikringstilfeller som ved regnskapsårets utgang ikke er oppgjort av, eller meldt til, pensjonskassen. Erstatningsavsetningen skal bare tilsvare midler som ville ha kommet til utbetaling i regnskapsåret, dersom erstatningstilfellet var ferdigbehandlet.

Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetninger er fordelt til kundene med betinget virkning, og kan anvendes til dekning av eventuelt avkastningsunderskudd sett i forhold til garantert rente. Eventuell negativ avkastning kan ikke dekkes av tilleggsavsetninger.

Premiefond

Premiefondet inneholder forskuddsbetalte premier og eventuelle overskuddsmidler som fordeles til den enkelte kundes premiefond. Kundene har krav på 2,0 % avkastning. Premiefondsmidler kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

Risikoutjevningfondet

Risikoutjevningfondet har som formål å absorbere svingninger i resultatet av forsikringsvirksomheten over tid.

Risikoutjevningfondet kan bare benyttes til å styrke avsetningen til premiereserve vedrørende risiko knyttet til person.

Pensjonsforpliktelser egne ansatte

Pensjonskassens ansatte omfattes av pensjonskassens kollektive pensjonsordning på lik linje med andre medlemmer. Pensjonsordningen er ytelsesbasert i henhold til tariffavtalen i kommunal sektor. Den tilfredsstiller kravene i Lov om obligatorisk tjenstepensjon.

Ytelsesbaserte pensjonsordninger regnskapsføres i henhold til IAS 19. Brutto pensjonsforpliktelse vurderes til nåverdien av fremtidige pensjonsytelser, som regnskapsmessig anses opptjent på balansedagen. Pensjonsmidler vurderes til virkelig verdi på balansedagen.

Når forpliktelsens nåverdi og virkelig verdi av pensjonsmidlene beregnes på balansetidspunktet, kan det oppstå gevinster og tap som resultat av endringer i forsikringsmessige forutsetninger og faktiske effekter. Forsikringsmessige gevinster og tap innregnes løpende i totalresultatet under andre resultatkomponenter.

Endring i ytelsesbaserte pensjonsforpliktelser som skyldes endringer i pensjonsplaner, fordeles over antatt gjennomsnittlig gjenværende opptjenings tid.

Skatt

Pensjonskasser skattlegges etter samme regelverk som gjensidige livsforsikringsselskaper.

Skattekostnad består av betalbar inntektsskatt, betalbar formuesskatt og endring i utsatt skatt.

Utsatt skatt/skattefordel beregnes etter skattesatsen som forventes å gjelde for midlertidige forskjeller når de blir reversert, basert på gjeldende lover og regler på rapporteringstidspunktet.

Utsatt skattefordel er regnskapsført når det er sannsynlig at pensjonskassen vil ha tilstrekkelige skattemessige overskudd i senere perioder til å nyttiggjøre skattefordelen. Pensjonskassen regnskapsfører tidligere ikke regnskapsført utsatt skattefordel i den grad det er blitt sannsynlig at pensjonskassen kan benytte seg av den utsatte skattefordelen. Likeledes vil pensjonskassen redusere

utsatt skattefordel i den grad pensjonskassen ikke lenger anser det som sannsynlig at det kan nyttiggjøre seg av den utsatte skattefordelen.

Pensjonskassen ilegges 0,15 % formuesskatt av ligningsmessig nettoformue. Utsatt skatt og utsatt skattefordel føres opp til nominell verdi i balansen.

Fritaksmetoden er for pensjonskassen kun gjeldende for investeringer i selskapsporteføljen. Den andel av realisert gevinst eller tap som tilordnes ikke-teknisk regnskap på investeringer innenfor fritaksmetoden, behandles som permanent forskjell og er ikke skattepliktig. Det beregnes ikke utsatt skatt eller utsatt skattefordel på urealiserte gevinster eller tap på den andel som tilordnes selskapsporteføljen.

Finansskatt skal svares av alle foretak med ansatte som driver aktivitet innen finansierings- og forsikringsområdet, som definert i SSBs standard for næringsgruppering, næringshovedområde K. Satsen for finansskatt på lønn for inntektsåret 2017 er 5 %.

Transaksjoner med nærstående parter

Ved utgangen av 2017 hadde følgende foretak forsikringsavtale med DKP:

1. Drammen kommune
  - Drammen Drift KF
  - Drammen Eiendom KF
  - Drammen Parkering KF
  - Drammen Kjøkken KF
  - Drammensbadet KF
2. Drammen Fjernvarme AS
3. Drammen Kino AS
4. Glitrevannverket IKS
5. Drammensregionens Brannvesen IKS
6. Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS
7. Legevakta i Drammensregionen IKS
8. Vestviken 110 IKS
9. Drammensregionens interkommunale Havnevesen
10. Drammen Kirkelige Fellesråd
11. Drammen kommunale Pensjonskasse

Pensjonskassen har kun transaksjoner med nærstående parter som kan knyttes opp til foretak som pensjonskassen har forsikringskontrakter med. Dette gjelder primært premieinntekter og utestående fordringer.

Inndeling av forvaltningskapitalen

Pensjonskassens forvaltningskapital er delt inn i en kollektivportefølje (kundeportefølje) og en selskapsportefølje. Kundeporteføljen består av eiendeler som motsvarer de forsikringsmessige avsetninger, som skal dekke de kontraktsfastsatte forpliktelser. Selskapsporteføljen består av eiendeler, som motsvarer selskapets ansvarlige kapital og eventuell annen gjeld enn forsikringsforpliktelsene. Pensjonskassen har valgt en felles kapitalforvaltning av selskaps- og kollektivporteføljen.

Note 2 Forfalte premier, brutto

(1000 kr)	2017	2016
Arbeidsgiverpremie 11,90 % (12,00 % i 2016) 1)	176 807	172 833
Reguleringspremie:		
Innbetalt reguleringspremie	50 148	53 600
Belastet reguleringspremie fra premiefond	32 142	40 193
Medlemspremie 2 % 2)	30 159	28 812
Premie for ikke forsikringsbare tilfeller 3)	-9 917	-14 042
Sum	279 339	281 396

1) Arbeidsgiver betaler 11,90 % premie av bruttolønn

2) Ansatte trekkes 2,0 % premie av sin bruttolønn

3) For mye (fortegn -, tilbakeført)/ for lite (fortegn +) innbetalt premie vedrørende ikke forsikringsbare tilfeller

Note 3 Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler

(1000 kr)	2017		2016	
	Kollektiv	Selskap	Kollektiv	Selskap
Renteinntekter fra:				
Pantelån	390	38	514	49
Obligasjoner m.m.	40 832	3 937	51 847	4 959
Bank	136	13	122	12
Utbytte aksjer	7 904	762	6 674	638
Sum	49 262	4 750	59 157	5 658

Note 4 Utbetalte pensjoner mv.

(1000 kr)	2017	2016
Direkte utbetalte pensjoner		
Alderspensjon	91 359	86 793
Uførepensjon	15 706	15 947
Etterlattepensjon	14 409	14 371
Barnepensjon	1 106	1 134
Midlertidig uføre	6 417	5 968
Utbetalte pensjoner overføringsavtalen	11 871	10 277
AFP 65 år	17 844	12 471
Sum direkte utbetalte pensjoner	158 712	146 961
Sum mottatte refusjonspensjoner	-18 379	-14 180
Sum refusjoner	-18 379	-14 180
Sum utbetalte pensjoner mv.	140 333	132 781

Note 5 Andre forsikringsrelaterte inntekter

(1000 kr)	2017	2016
Renteinntekter bankinnskudd	275	716
Sum	275	716

Note 6 Ytelser og lån til ledende ansatte mm.

(1000 kr)	Lønn	Naturalytelser	Pensjon	Sum
Direktør Wenche Øverås 1)	605	4	72	681
	605	4	72	681

Styrehonorar :

Knut M. Ore	113,5
Margrethe Smith	63,0
Trond Julin	63,0
Arne H. Kristoffersen	63,0
John Ole Olsen	63,0
	365,5

1) Representerer ytelser til direktør tilsvarende 50 % stilling

Det er ikke inngått noen sluttvederlagsavtaler til ansatte i pensjonskassen.

Note 7 Administrasjonskostnader

(1000 kr)	2017	2016
Kostnader vedrørende lokaler 1)	656	608
Lønn og andre personalkostnader	4 821	4 455
Andre administrasjonskostnader	5 278	5 316
Revisjonskostnader 2)	480	333
Honorar til aktuar	693	840
Honorar til finansiell rådgiver	522	462
Sum	12 450	12 014

Herav:

Forsikringsrelaterte kostnader, teknisk regnskap	9 183	8 431
Forvaltningskostnader, teknisk regnskap	2 806	3 117
Forvaltningskostnader, ikke-teknisk regnskap	461	466

- 1) Leieavtalen for DKPs kontorlokaler løper frem til 1. november 2021. Leiekostnaden utgjør 427 568 kroner.
- 2) I 2017 utgjør honorar til revisor 480 271 kroner. Herav er ordinær revisjon 233 333 kroner, andre attestasjonstjenester 26 300 kroner, skatterådgivning 44 438 kroner, og andre tjenester utenfor revisjon 176 200 kroner. Alle beløp er inkl. mva.

Ved utløpet av 2017 hadde pensjonskassen 5 fast ansatte medarbeidere. Som følge av kjøp/salg av tjenester fra/til Buskerud fylkeskommunale pensjonskasse utgjør bruk av personalressurser 4,2 årsverk.

Pensjonskassens ansatte er med i den kollektive pensjonsordningen på lik linje med andre medlemmer av pensjonskassen.

Note 8 Forvaltningskostnader

(1000 kr)	2017	2016
Forvaltningskostnader *)	3 267	3 583
Sum	3 267	3 583

Herav:

Kollektivporteføljen	2 806	3 117
Selskapsporteføljen	461	466

*) Herav ren diskresjonær forvaltning i 2017 i kollektivporteføljen 1 345 135 kroner, og i selskapsporteføljen 129 699 kroner. I 2016 var tilsvarende beløp 1 389 017 kroner og 132 864 kroner.

Note 9 Andre kostnader under selskapsporteføljen

(1000 kr)	2017	2016
Renteutgifter ansvarlig lånekapital	621	654
Rentekostnader skatt	-17	1
Sum	604	655

Note 10 Skattekostnad

(1000 kr)	2017	2016
Beregning av grunnlag for inntektsskatt:		
Resultat før skattekostnad	52 575	54 957
Andre resultatkomponenter	318	1 214
<i>Permanente forskjeller:</i>		
Gevinst /tap ved salg av aksjefondsandeler	-5 298	-264
Forskjell i resultat deltakerlignet selskap	0	1 757
Korreksjon tidligere år	-27 632	
Endring urealiserte poster innenfor fritaksmetoden	-15 875	-9 891
Andre permanente forskjeller	356	-19
Sum permanente forskjeller	-48 449	-8 417
<i>Endring i midlertidige forskjeller:</i>		
Endring urealiserte poster utenfor fritaksmetoden	-193 459	-124 021
Endring pensjonsforpliktelser egne ansatte	-237	-1 365
Driftsmidler	67 142	-47 343
Risikoutjevsningsfond	-7 328	-17 832
Sum endring midlertidige forskjeller	-133 882	-190 561
Årets skattegrunnlag	-129 438	-142 807

Spesifikasjon av forskjeller mellom skattemessige og regnskapsmessige verdier:

Urealisert poster utenfor fritaksmetoden	597 895	404 436
Bygninger	82 603	149 745
Pensjonsforpliktelser egne ansatte	-2 486	-2 723
Risikoutjevningssfond	55 323	47 995
Framførbart underskudd	-593 973	-464 535
Sum midlertidige forskjeller	139 362	134 918
Risikoutjevningssfond	-55 323	-47 995
Grunnlag utsatt skatt	84 039	86 923
Utsatt skatt	21 010	21 731
Årets skattekostnad består av		
Skatt på resultat før skattekostnad	13 144	13 739
Skatteeffekt av permanente forskjeller og endring		
Risikoutjevningssfondet	-13 944	-6 562
Sum inntektsskatt (endring utsatt skatt)	-801	7 177
Beregnet formuesskatt	200	283
Endring formuesskatt tidligere år	-824	97
Sum skattekostnad	-1 425	7 557
Skatt på andre resultatkomponenter	80	304

Note 11 Pensjonskostnader egne ansatte

DKP er pliktig til å ha tjenstepensjonsordning for sine ansatte som tilfredsstiller lov om obligatorisk tjenstepensjon (OTP). Pensjonskassens ansatte omfattes av pensjonskassens kollektive pensjonsordning på lik linje med andre medlemmer. Pensjonsordningen er ytelsesbasert i henhold til tariffavtalen i kommunal sektor. Den tilfredsstiller kravene i Lov om obligatorisk tjenstepensjon. Pensjonsordningen gir rett til definerte fremtidige ytelser, avhengig av antall opptjeningsår og lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder. Den kollektive ordningen omfatter 17 personer, hvorav 5 er aktive, 6 er fratrådte og 6 er pensjonister.

Forutsetninger	2017	2016
Diskonteringsrente	2,40 %	2,60 %
Forventet lønnsøkning	2,50 %	2,50 %
Forventet økning G	2,25 %	2,25 %
Forventet pensjonsregulering	1,50 %	1,50 %
Dødelighetstabell	K2013	K2013
Brutto pensjonsforpliktelse		
IB pensjonsforpliktelse 01.01.	17 784 702	16 822 340
Rentekostnad	458 201	454 203
Årets pensjonsopptjening	577 765	558 172
Pensjonsutbetalinger	-323 172	-320 480
Årets estimatavvik	404 046	274 793
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	18 901 542	17 784 703

DRAMMEN KOMMUNALE PENSJONSKASSE

Pensjonsmidler

Virkelig verdi pensjonsmidler 01.01.	15 497 971	13 239 194
Forventet avkastning	406 051	363 616
Innbetalinger	561 889	776 587
Pensjonsutbetalinger	-323 172	-320 480
Årets estimatavvik	671 338	1 439 054
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	16 814 077	15 497 971

Netto pensjonsforpliktelse

Netto pensjonsforpliktelse	2 087 465	2 286 731
Periodisert AGA	398 706	436 766
Netto pensjonsforpliktelse inkl. AGA	2 486 171	2 723 497

Årets kostnad - i resultat før andre resultatkomponenter

	2017	2016
Årets pensjonsopptjening	577 765	558 172
Rentekostnad av pensjonsforpliktelser	458 201	449 877
Forventet avkastning av pensjonsmidler	-406 051	-363 616
Netto pensjonskostnad	629 915	644 433
Periodisert AGA på netto pensjonsforpliktelse	120 314	90 864
Netto pensjonskostnad inkl. AGA	750 229	735 297

Aktuarielle gevinster og tap i totalresultat

I brutto pensjonsforpliktelse inkl. AGA	-352 993	-224 969
Pensjonsmidler	671 338	1 439 054
Sum actuarielle gevinster og tap	318 345	1 214 085

Note 12 Premiefond

(1000 kr)	2017	2016
Premiefond IB	156 735	168 346
Innbetalt i løpet av året 1)	257 113	249 222
Inntektsførte premier	-279 339	-281 396
Garanterte renter overført til fondet	3 135	3 367
Renteresultat overført til premiefondet	7 369	0
Risikoresultat overført til premiefondet	5 744	17 139
Premiefond 31.12.	150 757	156 678

1) Alle premieinntekter balanseføres.

Inntektsførte premier:

(1000 kr)	2017	2016
Ordinær premie	206 966	195 627
Reguleringspremie	82 290	93 792
Tilbakeført premie	-9 917	-8 023
Sum premier	279 339	281 396

Note 13 Fast eiendom

(1000 kr)	2017	2016
IB	270 000	220 000
Tilgang/påkost i løpet av året	0	8 300
Verdiregulering i løpet av året	20 000	41 700
Utgående balanse 31.12.	290 000	270 000
Herav fordelt til :		
Kollektivporteføljen	264 589	247 046
Selskapsporteføljen	25 411	22 954

Pensjonskassen kjøpte i 2005 eiendommen Engene 1, Drammen. Akkumulert anskaffelseskost er 175,6 millioner kroner. Investeringen er en finansplassering på kommersielle vilkår, og bygger på en langsiktig nettoleieavtale frem til 2024 med Drammen kommune. Det er inngått en avtale mellom Drammen kommune og Drammen Eiendom KF om forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommen. Eiendommen benyttes ikke av Drammen kommunale Pensjonskasse.

Eiendommen regnskapsføres til virkelig verdi i henhold til årsregnskapsforskriften § 3-4 og IAS 40. Eiendommen verdsettes årlig av uavhengig selskap, som har kompetanse til å foreta denne type verdsettinger og som kjenner lokalkmarkedet. Verdsettingen er basert på diskontering av fremtidige kontantstrømmer fra den langsiktige leiekontrakten med Drammen kommune. Til grunn for verdsettingen er det anvendt en diskonteringsrente på 5,6 %. Det ble foretatt oppskrivning av eiendommen i 2017. Eiendommen ble verdiregulert til 290 millioner kroner.

I 2017 er det generert en husleieinntekt på 15,9 millioner kroner. Leieinntekten er i sin helhet mottatt av nærstående part, Drammen kommune.

Netto leieinntekt fra eiendom:

(1000 kr)	Sum	Kollektiv	Selskap
Netto leieinntekt fra eiendom	15 866	14 471	1 395
Sum	15 866	14 471	1 395

Note 14 Resultatanalyse

(1000 kroner)	2017	2016
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	137 195	118 816
Garanterte renter premiereserve	-90 248	-87 062
Garanterte renter premiefond	-3 135	-3 367
Rente resultat (a)	43 812	28 387
Frigjort administrasjons reserve	5 613	5 311
Løpende administrasjon tillegg	6 940	8 685
Forvaltningskostnader	-2 807	-3 117
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	-9 183	-8 431
Administrasjonsresultat (b)	563	2 448
Premie til avkastningsgaranti (c)	14 011	12 950
Risikoresultat (d)	11 489	34 277

Resultat av teknisk regnskap før disponering	69 875	78 062
<i>(e)=(a)+(b)+(c)+(d)</i>		
<i>Renteresultat overført til premiereserve</i>	<i>-19 860</i>	<i>0</i>
<i>Renteresultat overført til tilleggsavsetninger</i>	<i>-15 000</i>	<i>-27 693</i>
<i>Renteresultat som overføres til premiefond</i>	<i>-7 369</i>	<i>0</i>
<i>Risikoresultat som overføres til premiefond</i>	<i>-5 744</i>	<i>-17 139</i>
Teknisk resultat	21 902	33 230
Resultat av ikke teknisk regnskap	30 673	21 726
Resultat før skattekostnad	52 575	54 956
Skattekostnad	1 425	-7 557
Resultat før andre resultatkomponenter	54 000	47 399
Andre resultatkomponenter	239	911
Totalresultat	54 239	48 310

Note 15 Kapitalavkastning

Beregnet etter modifiserte Dietz' metode for både selskaps- og kollektivporteføljen:

	2017	2016	2015	2014	2013
Verdijustert avkastning	7,9 %	6,2 %	3,2 %	6,7 %	9,1 %
Verdijustert avkastning inkl. verdiutvikling HTF	7,7 %	6,0 %	2,9 %	6,6 %	8,8 %
Bokført avkastning	3,5 %	3,3 %	3,7 %	4,4 %	3,7 %

Note 16 Obligasjoner som holdes til forfall

(1000 kr)	Bokført verdi 1)	Markedsverdi 1)	Kollektiv	Selskap
Sum obligasjoner holdt til forfall, norske 2)	82 045	85 463	74 856	7 189
Sum	82 045	85 463	74 856	7 189

1) Inkludert opptjent ikke forfalt renteinntekt.

2) Diskresjonær forvaltning, DNB Asset Management (www.dnb.no) og Storebrand Asset Management AS (www.storebrand.no)

Andel børsnoterte obligasjoner: 100 %

Verdijustert avkastning: 1,7 %

Gjennomsnittlig durasjon: 0,7 år.

Note 17 Obligasjoner og renterelaterte derivater

(1000 kr)	Kostpris 1)	Markedsverdi 1)	Kollektiv	Selskap
Obligasjoner norske 2)	1 763 483	1 773 308	1 617 924	155 384
Obligasjoner utenlandske 2)	95 450	96 762	88 283	8 479
Obligasjonsfond utenlandske 3)	1 197 725	1 258 660	1 148 371	110 288
Sertifikater norske	23 069	23 070	21 049	2 022
Sum obligasjoner	3 079 727	3 151 800	2 875 627	276 173
Renterelaterte derivater 4)		4 103	3 744	360
Sum obligasjoner/derivater	3 079 727	3 155 903	2 879 371	276 533

Andelen av børsnoterte obligasjoner og sertifikater er 100 %. Obligasjonene inngår i aktiv forvaltning, og er klassifisert som «holdt for handelsformål».

- 1) Inkludert opptjent ikke forfalt renteinntekt.
- 2) Diskresjonær forvaltning, DNB Asset Management (www.dnb.no) og Storebrand Asset Management AS (www.storebrand.no)
- 3) Mercer Short Duration Global Bond Fund 1 (Quoniam), Mercer Short Duration Global Bond Fund 2 (Pimco), (www.Mercer.com), Alfred Berg Nordic Investment Grade Inst. (www.alfredberg.no).
- 4) Renterelaterte derivater: Fremtidig renteavtale (Forward Rate Agreement), innebærer avtaler om å betale eller motta forskjellen mellom en fast avtalt rente og en fremtidig rente på et fastsatt beløp for en bestemt periode frem i tid. Denne differansen gjøres opp i begynnelsen av den fremtidige perioden.

Verdijustert avkastning: 2,8 %

Gjennomsnittlig durasjon: 1,8 år

Pensjonskassens forvaltere anvender renterelaterte derivater for å styre markedsrisikoen knyttet til obligasjonsporføljen. Bruk av derivater skal ikke øke den totale eksponeringen i de underliggende aktiva. Hensikten er å spare transaksjonskostnader og/eller effektivere transaksjonene mer effektivt. Slike instrumenter øker ikke den underliggende eksponering (gearing) i de underliggende aktiva, og samtlige derivater ved årsslutt ligger innenfor eksisterende rammeverk og forvaltningsinstrukser gitt av styret.

(1000 kr)

Renterelaterte derivater *):

Nominell verdi	405 000
Virkelig verdi	1 241

*) Eksklusiv renteinntekter.

Utenlandske plasseringer er valutasikret.

Note 18 Aksjer og andeler

(1000 kr)	Kostpris	Markedsverdi *)	Kollektiv	Selskap
Storebrand Eiendomsfond 1)	154 265	191 658	174 864	16 794
Alfred Berg Gambak C 2)	206 705	310 338	283 145	27 193
KLP Aksje Global Indeks II 3)	109 000	174 583	159 285	15 298
KLP Aksje Global Indeks III 3)	87 000	138 231	126 119	12 112

DRAMMEN KOMMUNALE PENSJONSKASSE

KLP Aksje Global Indeks IV 3)	46 000	92 096	84 027	8 070
BG Worldwide Global Alpha 4)	201 169	453 139	413 433	39 705
Nordea Stabile Aksjer Global 5)	75 062	93 510	85 316	8 194
Sum	879 201	1 453 555	1 326 189	127 366

*) Markedsverdi er inkludert opptjent utbytte.

- 1) Storebrand Eiendomsfond Norge KS (www.storebrand.no)
- 2) Alfred Berg Kapitalforvaltning AS (www.alfredberg.no)
- 3) KLP Fondsforvaltning AS (www.klp.no)
- 4) Baillie Gifford Overseas Limited (www.bailliegifford.com)
- 5) Nordea Investment Management AB (www.nordea.no)

Forvaltningsstrategien for aksjeinvesteringene følger en moderat risikoprofil.

Andelen av børsnoterte selskaper er 100 %. Utenlandske plasseringer er valutasikret. Samtlige enkeltaksjer er underlagt aktiv forvaltning, og er klassifisert som «holdt for handelsformål». Pensjonskassens aksjefond er frivillig kategorisert til virkelig verdi over resultatet.

Utenlandske aksjer er ved anskaffelsen bokført til opprinnelig kostpris i valuta, omregnet til norske kroner etter transaksjonsdagens valutakurs. Balansedagens valutakurs benyttes ved fastsettelse av markedsverdi på verdipapirer.

Verdijustert avkastning:

Norske aksjer	12,5 %
Utenlandske aksjer (inkl. valutasikring)	23,0 %
Totalt aksjer	20,3 %

Storebrand Eiendomsfond Norge KS	11,9 %

Note 19 Utlån og fordringer

(1000 kr)	2017	2016
Bankinnskudd 1)	28 238	58 178
Andre fordringer	9 173	0
Utgående balanse 31.12.	37 411	58 178

Herav bankinnskudd :

Kollektiv	25 837	53 232
Selskap	2 401	4 946
Utgående balanse 31.12.	28 238	58 178

Herav påløpt reguleringspremie:

Kollektiv	8 393	0
Selskap	780	0
Utgående balanse 31.12.	9 173	0

1) Bankinnskudd pr. 31.12. er eksklusiv 3,8 millioner kroner i bundne skattetreksmidler.

Note 20 Kursreguleringsfond

					2017
(1000 kr)	Anskaffelses- verdi	Virkelig verdi	Urealisert gevinst	Urealisert tap	Netto gevinst/tap
Aksjefond					
Norske	360 970	500 168	139 198		139 198
Utenlandske	518 231	951 559	433 328	0	433 328
Sum	879 201	1 451 727	572 526	0	572 526
Obligasjoner/fond					
Norske	1 873 377	1 884 515		11 138	11 138
Utenlandske	1 197 725	1 258 660	60 934	0	60 934
Sum	3 071 102	3 143 175	60 934	11 138	72 073
Andre finansielle instrumenter					
Renterelaterte derivater		1 894	1 894	0	1 894
Sum		1 894	1 894	0	1 894
Totalsum	3 950 303	4 596 796	635 354	11 138	646 493
Urealisert kursreserve					646 493
Fond for urealiserte gevinster					55 103
Kursreguleringsfond					591 390

Kollektivporteføljen representerer 91,5 % av urealisert gevinst, mens selskapsporteføljen representerer 8,5 %.

Note 21 Finansielle instrumenter målt til virkelig verdi

Pensjonskassen klassifiserer virkelig verdi målinger ved å bruke et virkelig verdi hierarki som reflekterer signifikansen av den inputen som brukes i utarbeidelsen av målingene. Virkelig verdi hierarkiet har følgende nivåer:

- Nivå 1: Input er noterte priser (ujusterte) i aktive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser.
- Nivå 2: Input er annet enn noterte priser inkludert nivå 1, som er observerbare for eiendelen eller forpliktelsen.
- Nivå 3: Input for eiendelen eller forpliktelsen, som ikke er basert på observerbare markedsdata (ikke observerbar input).

Nivå 2

Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning består av noterte sertifikater og obligasjoner. Investeringer i aksjefond er plassert i prisingshierarkiet nivå 2. Aksjefondene inneholder investeringer med børsnoterte- og likvide aksjer. Med unntak av statspapirer, er obligasjoner plassert i prisingshierarkiets nivå 2. Dette begrunnes med at det ikke er stor nok omsetning i noen av de børsnoterte instrumentene slik at man ikke til enhver tid kan lese av en markedspris.

Investeringene er verdsatt til offisielle fondskurser fra fondsforvalter.

Pensjonskassens finansielle derivater består av renteswapper. Virkelig verdi innhentes fra motpart og denne er basert på observerbare markedscurser.

Nivå 3

Aksjer og andeler i nivå 3 består av investering i eiendomsfond med underliggende eiendomsinvesteringer. Verdivurderingen av eiendomsfond gjøres på bakgrunn av opplysninger mottatt fra fondsforvalter. Fondsforvalter beregner Net Asset Value (NAV) som legges til grunn for verdifastsettelse.

Eiendeler innregnet til virkelig verdi (1000 kr)		Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Aksjer og andeler	1 453 555		1 261 897	191 658
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	3 151 800		3 151 800	
Utlån og fordringer *)	37 412	58 178		
Sum	4 642 767	58 178	4 413 697	191 658

*) Bankinnskudd

Note 22 Realisert gevinst og tap investeringer

(1000 kr)	Gevinster	Tap	Netto gevinst/tap	Kollektiv	Selskap
Aksjer/Aksjefond	54 414	0	54 414	49 629	4 785
Obligasjoner	80 798	-74 967	5 830	5 317	513
Sum	135 212	-74 967	60 244	54 946	5 298

Note 23 Verdiendring på investeringer

(1000 kr)	Netto gevinst/tap	Kollektiv	Selskap
Aksjer/Aksjefond	180 520	164 644	15 875
Obligasjoner *)	30 262	27 601	2 661
Eiendom	20 000	18 241	1 759
Sum	230 782	210 486	20 295

*) Inkludert renterelaterte derivater.

Note 24 Pantelån

(1000 kr)		Kollektiv	Selskap
Pantelån pr. 01.01.	19 215	17 531	1 684
Inntektsførte terminavdrag	- 816	- 744	- 72
Nye lån	125	114	11
Reduksjon av lånemassen	- 3 686	- 3 363	- 323
Pantelån pr. 31.12.	14 838	13 538	1 300

Det er ikke konstatert tap på pantelån i 2017. Det har ikke vært tapsføringer på pantelån de siste 4 årene.

Verdijustert avkastning: 2,6 %.

DKP har avviklet tilbudet om pantelån til pensjonskassens medlemmer pr. 01.01.18, og eksisterende pantelånsportefølje «lukkes» med sikte på utfasing. Bakgrunnen for styrets beslutning er at pensjonskassenes interesseorganisasjon, Pensjonskasseforeningen, har fremforhandlet en avtale som innebærer tilbud om lån og skadeforsikring på gunstige betingelser til pensjonskassenes medlemmer.

Note 25 Ansvarlig lån (tilleggs kapital)

(1000 kr)	Valuta	Lånebeløp	Forfall
Drammen kommune 1)	NOK	25 000	Evigvarende
Drammen kommune 2)	NOK	10 500	Evigvarende
Sum ansvarlig lånekapital	NOK	35 500	

1) Kommunalbankens snittrente for ordinære pt. lån.

2) Gjennomsnittets utlånsrente i DKP -0,5 %.

Note 26 Finansiell risiko

Styret har valgt en forvaltningsstrategi med forholdsvis moderat risiko. Med risiko menes i denne sammenheng sannsynligheten for tap i våre aktivas verdi i forhold til tilgjengelig bufferkapital. For å sikre en høyest mulig avkastning i forhold til det valgte risikonivå, har pensjonskassen bygget opp en forvaltningsportefølje som består av obligasjoner, aksjer, eiendom, utlån mot pant i fast eiendom og bankinnskudd.

De ulike aktiva er i varierende grad utsatt for finansiell risiko. Aksjerisiko, eiendomsrisiko, kredittrisiko, renterisiko, valutarisiko og likviditetsrisiko er hovedformene for finansiell risiko disse plasseringene er utsatt for.

Aksje- og eiendomsrisiko

Risiko for tap på aksjer eller eiendom som følge av endringer i markedspriser på finansielle instrumenter. Pensjonskassen har fastsatt allokeringsrammer for å begrense denne type risiko.

Kredittrisiko

Med kredittrisiko menes risiko for at utsteder av et verdipapir eller en lånekunde misligholder sine forpliktelser.

For å holde kredittrisikoen innenfor akseptable rammer, har styret fastsatt krav til kredittverdighet til investeringer som inngår i de finansielle porteføljer og forhåndsgodkjent forvaltnes kredittvurderingssystem. Det har ikke vært kreditttap på verdipapirer i DKP. Forskrift om pensjonsforetak setter en maksimal begrensning mot enkeltutsteder på 4 % av forvaltningskapitalen.

Renterisiko

Renterisiko er risiko for verditap på rentebærende instrumenter, som obligasjoner og pengemarkedsplasseringer, på grunn av endringer i det generelle rentenivået.

Pensjonskassen har fastsatt rammer for durasjon for å styre renterisikoen i porteføljen. Pensjonskassens forvaltere anvender renterelaterte derivater for å styre markedsrisikoen knyttet til obligasjonsporteføljen.

Hensikten er å effektivere strategien på en mest mulig effektiv måte uten å øke risikoeksponeringen.

Valutarisiko

Valutarisiko er verdiendringer som følge av svingninger i valutakursene. DKP valutasikrer alle sine utenlandske plasseringer.

Likviditetsrisiko

Pensjonskassen skal til enhver tid holde en likviditetsreserve som tilsvarer tre måneders pensjonsutbetaling. Pensjonskassen kan på kort varsel omgjøre noe av sine investeringer til likviditet.

Stresstest I, basert på bokførte verdier pr. 31.12.17 viser følgende:

Samlet risiko (1000 kr)	2017
Renterisiko	31,3
Aksjerisiko	517,4
Eiendomsrisiko	120,4
Valutarisiko	0
Kredittrisiko	195,2
Konsentrasjonsrisiko	13,7
Korrelasjonsgevinst - markedsrisiko	-109,9
Forsikringsrisiko	86,8
Motpartrisiko	1,8
Operasjonell risiko	20,2
Korrelasjon total risiko	-62,0
Total risiko	814,9

Bufferkapitalsituasjonen (1000 kr)	2017
Samlet bufferkapital	1 148,9
Samlet risiko	814,9
Dekning	334,0
Bufferkapitalutnyttelse	70,9 %

Bufferkapitalutnyttelsen for DKP basert på Finanstilsynets stresstest I er 80 % og ligger innenfor et målsatt nivå på 125 %. Bufferkapitalutnyttelsen viser at DKP har en sterk finansiell stilling.

Note 27 Forsikringsmessig dekning av påløpte pensjonsforpliktelser

Premiereservens utvikling

Avsetning til premiereserven er beregnet til 3 504 millioner kroner.

Administrasjonsreserven kan defineres som «kontantverdien av fremtidige omkostninger ved utbetaling av pensjoner». Dermed skal de årlige omkostninger tilknyttet administrasjon av pensjonister dekkes av administrasjonsreserven.

Bevegelsen i premiereserven er som vist i nedenstående oppstilling:

Tabellen viser effekten på premiereserve ved en reduksjon i dødelighet på 10 %, og ved en økning i uførehyppighet på 15 %. Beregnet med en gjennomsnittlig grunnlagsrente 2,56 %.

DRAMMEN KOMMUNALE PENSJONSKASSE

(1000 kr)	Til dekning av påløpt pensjonsforpliktelse (eksklusiv administrasjonsreserve og erstatningsavsetninger)	Administrasjons- reserve	Erstatnings- avsetning	Til sammen
Pr. 31.12.16	3 300 559	84 713	42 787	3 428 059
Endring 2017	202 949	4 116	3 795	210 860
Pr. 31.12.17	3 503 508	88 829	46 582	3 638 919

Endringene i administrasjonsreserven (1000 kr)

Administrasjonsreserve IB	84 713
Frigjorte reserver	-5 613
Avsatt	7 488
Garanterte renter	2 241
Administrasjonsreserve UB	88 829

Forutsetning	Endringer	Effekt på netto Premiereserve (1000kr)
Dødelighet	-10 %	76 483
Uførhet	15 %	12 261

Tabellen viser effekten på premiereserve (i tusen kroner) ved en reduksjon i dødelighet på 10 %, og ved en økning i uførhyppighet på 15 %.

Beregnet med en gjennomsnittlig grunnlagsrente på 2,56 %.

Note 28 Endring i forsikringsforpliktelser

(1000 kr)	Premie- reserve	Tilleggs- avsetninger	Kursreg- uleringsfond	Premie- fond	Sum forsikrings- forpliktelser
1. Forsikringsforpliktelser 1.1.	3 428 058	141 286	399 145	156 735	4 125 224
2. Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser					
2.1 Netto resultatførte avsetninger	191 001	15 000	192 245	3 135	401 381
2.2 Overskudd på avkastningsresultatet	19 860	0	0	7 369	27 229
2.3 Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	0	5 744	5 744
Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	210 861	15 000	192 245	16 248	434 354
3. Ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser					
3.1 Overføringer mellom fond	0	0	0	0	0
3.2 Overføringer til/fra pensjonskassen	0	0	0	-22 225	-22 225
Sum ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser	0	0	0	-22 225	-22 225
4 Forsikringsforpliktelser 31.12.	3 638 919	156 286	591 390	150 757	4 537 352

Note 29 Solvensmargin

Kravet til Solvensmarginkapital bestemmes av størrelsen og sammensetningen av pensjonskassens forpliktelser. Pr. 31.12.17 er kravet beregnet å utgjøre 153 689 tusen kroner.

DRAMMEN KOMMUNALE PENSJONSKASSE

(1000 kr)	2017	2016
Solvensmarginkapital	467 668	418 158
Solvensmarginkrav	153 689	145 023
Solvensmarginprosent	304 %	288 %

Solvensmarginkapitalens sammensetning	2017	2016
Sum innskutt egenkapital	110 700	100 700
Sum opptjent egenkapital 1)	215 663	187 289
Sum evigvarende ansvarlig lånekapital	35 500	35 500
50 % av tilleggsavsetninger	78 143	70 672
50% av risikoutjevningssfond	27 662	23 997
Solvensmarginkapital	467 668	418 158

1) Eksklusiv risikoutjevningssfond og de urealiserte gevinstene i selskapsporteføljen.

Aktuarberetning 2017

Til styret i Drammen kommunale Pensjonskasse.

Aktuaren skal sørge for at pensjonskassen til enhver tid blir drevet på en forsikringsteknisk ansvarlig måte. I henhold til dette har aktuaren vurdert den forsikringstekniske situasjonen i pensjonskassen pr. 31.12.2017.

Etter vår vurdering er de forsikringstekniske avsetninger i balansen pr. 31.12.2017 og tilordning av resultat fastsatt i samsvar med gjeldende lover og forskrifter.

Det forsikringstekniske oppgjør pr. 31.12.2017 er basert på data mottatt fra pensjonskassen.

I premiereserve (inkl. erstatningsavsetning) er det til sammen avsatt tkr. 3.638.919. Administrasjonsreserven utgjør 2,5% av netto premiereserve. Pensjonskassen har disponert tkr. 19.860 til reduksjon i beregningsrenten. Den gjennomsnittlige beregningsrenten er dermed redusert fra 2,60% til 2,56%.

I pensjonskassen benyttes beregningsgrunnlaget K2013 for dødelighet og et tilpasset grunnlag for uførhet.

Teknisk resultat for 2017 før disponering utgjør tkr. 69.875 og fordeles slik (alle beløp i hele tusen kroner):

Resultatelement (tusen kr)		Resultat tilordnet				
		Premiereserve	Premiefond	Tilleggs- avsetning	Risikoutjevningss- fond	Opptjent egenkapital
Administrasjons- resultat	563	-	-	-	-	563
Renteresultat	43.812	19.860	7.369	15.000	1.584	-
Risikoresultat	11.489	-	5.744	-	5.744	-
Rentegaranti- premie	14.011	-	-	-	-	14.011
SUM	69.875	19.860	13.113	15.000	7.328	14.574

Oslo, 22. mars 2018

For Aktuarfirmaet Lillevold & Partners AS

Pål Lillevold
Aktuar

Hans Gunnar Vøien
Aktuar

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Til styret i Drammen kommunale Pensjonskasse

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Drammen kommunale Pensjonskasse som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, oppstilling av endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av pensjonskassens finansielle stilling per 31. desember 2017, og av dens resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av pensjonskassen i samsvar med de relevante etiske kravene i Norge knyttet til revisjon slik det kreves i lov og forskrift. Vi har også overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Øvrig informasjon omfatter informasjon i pensjonskassens årsrapport bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for den øvrige informasjonen. Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke den øvrige informasjonen, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen og årsregnskapet eller kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til pensjonskassens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle pensjonskassen eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe annet realistisk alternativ.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan skyldes misligheter eller feil og er å anse som vesentlig

dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- ▶ identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll;
- ▶ opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av pensjonskassens interne kontroll;
- ▶ vurderer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige;
- ▶ konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig, og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape betydelig tvil om pensjonskassens evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det foreligger vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet. Hvis slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, må vi modifisere vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at pensjonskassens evne til fortsatt drift ikke lenger er til stede;
- ▶ vurderer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen, tidspunktet for vårt revisjonsarbeid og eventuelle vesentlige funn i vår revisjon, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom vårt arbeid.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet og forutsetningen om fortsatt drift er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av pensjonskassens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 19. mars 2018
ERNST & YOUNG AS

Knut Aker
statsautorisert revisor